

Тақриз

ба автореферати Ёраҳматзода Шодичон Рамазон дар мавзуи
“Истилоҳоти этникӣ дар “Шоҳнома”-и Абулқосим Фирдавсӣ”, барои
дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси
10.02.01 – Забони тоҷикӣ. – Душанбе, 2023. – 64 с.

“Шоҳнома”-и Абулқосим Фирдавсӣ яке аз асарҳои бунёдии адабиёти форсу тоҷик буда, барои ниғаҳ доштани лексикаи аслии тоҷикӣ, барои ба вучуд омадани фарҳангномаҳои тафсири ба ин забон хидмати бесобиқа кардааст. Дар заминаи ин шоҳасар таҳқиқоти зиёди забоншиносӣ, адабӣ, фарҳангӣ ва ғайра рӯи қор омадаанд. Рисолаи илмии Ш.Р. Ёраҳматзода ба таҳқиқи истилоҳоти этникӣ дар “Шоҳнома” бахшида шуда, аз автореферат аён мегардад, ки муаллиф барои ҳалли масъалаҳои дар назди худ гузошта кӯшиш кардааст. Дар таълифи рисола аз асарҳои олимони ватаниву хориҷӣ ба монанди М.С. Андреев, Е.М. Пешерева, А.Н. Бернштам, А.Л. Хромов, М. Ҳомидҷонова, Н.Хаников, С.Айнӣ, С.А. Арутюнова, А.Мирбобоев, Ю.Якубов, Б.Алиев, С.Мирзоев, Т.С. Қаландаров ва В.И. Терехов, А.Шишов, М.Қ. Броимшоева, С.Исмаилов, С.Матробинов, Ш.С. Некушоева, М.Бобомуродова, Б.Тӯраев, Х.Ш. Кабиринов ва дигарон фаровон истифода кардааст.

Дар қисмати дараҷаи таҳқиқи мавзӯ саҳми забоншиносони тоҷик ва хориҷиро дар омӯзиши “Шоҳнома” муфассал зикр кардааст, ки аз муҳассаноти рисола ба шумор меравад. Мақсади таҳқиқ, вазифаҳои таҳқиқ, объект ва предмети таҳқиқ дақиқ оварда шудааст. Асосҳои назарии таҳқиқ дар таърих ба осори олимони ватаниву хориҷӣ шакл гирифтааст. Нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда муфассал баён гаштааст. Дар қисматҳои дигари автореферат ва махсусан, муқаддима муназама ба назар мерасанд.

Дар автореферат муҳтавои асосии диссертатсия ҷой дода шудааст, ки фишурдаи бобҳои рисоларо фаро мегирад. Маълум мегардад, ки муаллифи рисола дар фасли якуми боби якуми рисола – «Асосҳои назариявии ташаккули истилоҳоти этникӣ дар забони адабии тоҷикӣ» ном дошта, аз 4 фасл иборат аст. Дар фасли якуми он рӯи таърихи омӯзиши истилоҳоти этникӣ шудааст. Дар фасли дуюм бошад, андешаҳои муаллифи рисола доир ба истилоҳи “тоҷик” ҳамчун этноним ҷой дода шудааст, ки дар асоси пажӯҳишҳои олимони ватаниву хориҷӣ ба вучуд омадаанд. Дар фасли сеюми боби якум масъалаҳои пажӯҳиши вожаҳои соҳавӣ ва истилоҳот дар “Шоҳнома” мавриди таҳқиқ қарор

гирифтааст. Дар фасли чорум бошад, доир ба нақши сарчашмаҳои лексикографии “Шоҳнома” дар ташаккулу такомули истилоҳоти этникӣ сухан ба миён омадааст. Аз ин тартиби кор хулоса кардан мумкин аст, ки боби якуми рисола асосан ҷанбаи назарӣ дошта, муаллиф дидгоҳҳои илмии мухталифро таҳлилу баррасӣ кардааст.

Боби дуюми диссертатсия «Таҳлили луғавӣ-мавзӯӣ ва баромади вожаву истилоҳоти этникӣ дар «Шоҳнома» -и Фирдавсӣ» унвон дорад. Дар фасли якуми ин боб перомуни исмҳои ҷомеи ифодакунандаи инсон дар “Шоҳнома” мавриди баррасӣ қарор гирифтааст. Дар фасли дуюми боби сонӣ “Зикри этносҳои ифодагари «тоҷик» дар «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ” муҳаққиқ фикри ҷолиб ва ҳамзамон нави илмиро пешниҳод кардааст. Ин нуқтаи назари муаллифро “Ба назари мо истилоҳи «тоҷик» ба ибораи «тоҷи каён»-и «Шоҳнома» решапайвандӣ дошта, ин ибораи мухташам вожаҳои «тоҷ» ва «каён»-ро дар бар гирифтааст, ки дар шоҳасар фаровон истифода гаштаанд” (с.15) ҷонибдор ҳастем. Дар маҷмуъ агар гирем, ҳамин фасл яке аз фаслҳои хубтарини рисола аст. Фасли сеюми ин боб марбут ба истилоҳоти вожаи наҷод аст. Дар фасли чоруми ин боб баромад ва таснифоти истилоҳоти этникии “Шоҳнома” ба риштаи таҳқиқ кашида шудааст. Истилоҳоти аслий ва иқтибосии этникӣ дар зерфаслҳои алоҳида тавсиф гаштаанд.

Боби сеюм «Таҳлили сохтори вожаву истилоҳоти этникии «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ» ном дошта, аз 4 фасл иборат мебошад. Вожаҳои этникӣ аз ҷиҳати сохтор ба чор фасл ҷудо карда шудаанд: а) сода; б) сохта; в) мураккаб ва г) таркибӣ ё ибораистилоҳҳо. Ин боби рисола бештар ҷанбаи амалӣ дошта, доир ба сохти вожаву истилоҳоти этникии “Шоҳнома”-и Фирдавсӣ андешаҳои муаллиф бо овардани мисолҳои мушаххас асоснок гаштааст.

Хулосаҳо дар 18 банд оварда шудаанд. Тавсияҳо доир ба истифодаи амалии мухтавои рисола ҳам оварда шудаанд. Феҳристи мақолаҳои нашршудаи муаллиф ҳаст.

Қисмати русии автореферат ба забони фаҳмо ва илмӣ тарҷума гаштааст ва қобили қабул мебошад.

Бо вучуди муҳассаноти зиёд автореферат баъзе камбудӣ ва нуқсонҳоро дорад, ки ислоҳи онҳо ба фоидаи кор хоҳад буд:

1. Дар қисмати сарчашмаҳои таҳқиқ, иштибоҳ ба назар мерасад. Бештар мешуд, агар сарчашмаҳои воқеан истифодагашта, яъне “Шоҳнома” ва сарчашмаҳои лексикографӣ оварда шаванд. Ҳамин қисматро дар баҳши русии он ҳам ислоҳ кардан лозим аст.

2. Ҳам дар матни тоҷикӣ ва ҳам дар матни русӣ дар қисмати нуктаҳои барои ҳимоя пешниҳодшаванда банди 8 бори иттилотӣ дорад, аммо бори маъноиро намекашад ва ҳазф гаштанаш беҳтар аст.

3. Дар матни тоҷикии автореферат як зумра ғалатҳои техникӣ ва имлоӣ ба назар мерасанд, ки ислоҳи онҳо ба фоидаи кор аст. Масалан, дар с.8 паҳлавон, с.8. аҳаммияти, с.8. лугавии, с.16 Калимаи ва ғ.

Ин нуктаҳои зикршуда ислоҳпазир буда, ба мазмуну муҳтавои рисола халал ворид намекунад.

Бо мутолиаи автореферати рисола хулоса кардан мумкин аст, ки диссертатсия кори баитмомрасидаи илмӣ буда, муаллифаш сазовори гирифтани дараҷаи илмии номзоди илмҳои филологӣ мебошад.

Номзоди илми филология, дотсент,
мудири кафедраи грамматикаи забони арабии
факултети забонҳои шарқи МДТ-и “Донишгоҳи
давлатии Хучанд ба номи академик
Бобочон Ғафуров”:

Кӯзиева Нодира Муродовна

Маълумот барои тамос:

Суроға: 735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон,

Вилояти Суғд, ш. Хучанд, кӯчаи Д.Рачабӣ,

хонаи 26, хучраи 46

Тел: +(992) 927613244

E-mail: kuzieva.nodira@mail.ru

“Имзои Н.М. Кӯзиеваро тасдиқ мекунам”

Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси

МДТ-и “Донишгоҳи давлатии Хучанд

ба номи академик Бобочон Ғафуров”:

Наврӯзов Ӯ.М.

Маълумот барои тамос:

Суроға: 735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон,

вилояти Суғд, ш.Хучанд,

гузаргоҳи Б.Мавлонбеков 1.

тел: +(992) 900420202

E-mail: n.ehson@mail.ru